

ՕՐԱԳԻՐ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ,

ՏՆՏԵՍԵԼԵՆ ԵՒ ԲՆԵԼԵՆ

ԳԻՏԵԼԵԱՑ

ԺԱ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 22.

1853

ՆՈՅԵՄԲԵՐԻ 15.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Փորձանք բաղդի :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՔ Հինգ կերպ կայ կ'ըսեն բան սովորելու, որ են Դիտել, Կարգալ, Լսել, Կենակցիլ և Ստածել. և ամենէն գլխաւորն դուրս կը թողուն՝ որ է Կրել: Եւ ատ աշակերտք և շատ մարդիկ՝ որոնք հարուստ ծնած են և ինչուան 'ի մահ ալ հարստութեան մէջ կ'ապրին, իրենց հարկաւոր չեն ճանչնար այն հասարակաց մտաց մեծ ազատութիւնը, որ է ճանչնալն՝ թէ մարդկան վրայ սխալ ծանօթութիւն ունին: Զոյք և Հռովմայեցիք աստուածացուցին զերջանկուիլը, բայց շատ ապաշնորհ անձ մը գտան. Սկիւթացիք կը կերպարանէին զբաղդը մէկ կին մը որ ձեռք

ու թռչելու թեւեր ունէր, բայց միայն կանկ առնելու ոտք չունէր: Եւ ատոնք զանբաղդութիւնը ոչ միայն թշուառութիւն՝ հապա ինչուան յանցանք կը սեպեն, և անով իրենք զիրենք յիրաւի դժբաղդ կ'ընեն. և զրախօս կը սեպեն զանոնք՝ որ կ'ըսեն, թէ արութեամբ և խոհեմութեամբ դժբաղդութեան առաջն առնուլ կ'ըլլայ. կը կարծեն ասոնք թէ Բաղդն ոչ միայն մեր իսկնութեանն և անխոհեմութեան կը յաղթէ, այլ նաև իմաստութեան և առաքինութեան: Բնդհակառակն շատ արժանաւոր անձինք ալ կը կարծեն թէ իրենց յաջող բաղդն իրենց ճարտար-

մտութեամբ ստացած են . բայց թէ որ չիտակն կ'ուզեն , պէտք է երկուքն ալ հանդարտ տեղերնին նստին և չխռովին :

Բաղդն երբ մէկէ մը իր յաջողութիւնը կը վերցընէ՝ պէտք չէ այնպէս անիրաւ սեպուի , ինչպէս որ սովորութիւն է սեպել . վասն զի շատ անգամ անոր տեղ կու տայ սրտի մեծանձնութիւն և մտաց խաղաղութիւն . այս մեծանձնութիւնս , այս խաղաղութիւն՝ կ'ըլլան վահան մը , միտարութիւն մը , զուգակշիռ մը . մանաւանդ թէ աւելի քան զզուգակշիռ , կ'ըլլան վարձք : Ս ասն զի շատ անգամ սէր և խաղաղութիւն 'ի դժբաղդութեանց կը ծագին , ինչպէս շատ անգամ լաւայի երկրի միջէն ծաղկոնք կը բացուին :

Իրաւամբ զրուցուած է , թէ աշխարհքս թատեր մը կրնամանի , ուր լաւագոյն դատողներն ստիպուած են ամենէն գէշ բաղմոյներու վրայ նստիլ . բայց աւելի իրաւամբ կը զրուցէին՝ թէ որ այս ալ աւելցընէին , թէ այն լաւագոյն դատողներն՝ ինչ ցած տեղ ալ որ նստած ըլլան , շատ անգամ տեսարանը կը տեսնան իրենց սրտին սփոփանաց համար , քան զանոնք որ կակուղ բարձերու վրայ կը նստին :

Պէտք չէ վշտաց համար ամաչել . Ս փոկէս ինչուան զհերակէս դիւցազն ալ բաղդի փոփոխութեամբ ճնշած կը նկարագրէ : Բաբինի մարդը դժբաղդութեամբ սրբազան կ'ըլլայ . և ամէն ազնուախոհ մարդ կը յօժարի ըսելու աւնոր , ինչպէս որ Վապուրի թագաւորին պաշտօնեայքն կ'ըսեն իրեն . “ Վրուցաւերդ իմ վրաս գան ” : Յիրաւի կայ մէկ լին ցաւ մը սրտի՝ որ երբեմն ու մանց կենաց հիմը կը քանդէ . բայց շատ անգամ ամենէն հիւթեղ պտուղն՝ աւաղուտ անապատի մէջ կը գտուի . և ոսկին որ քան զամէն մետաղ ծանր է , այնչափ ծաւալական ալ է , որ ինչուան բարակ օդուն մէջ ալ կրնայ թռչիլ թրթռալ : Արէ՛ դու ալ վշտերդ , նոյն համեմատութիւնն քեզի ալ կը հանդիպի : Ս արպետութեամբ ետ քաշուին

ալ՝ պայծառ յաղթութենէ մը պակաս փառաւոր չէ . աննկուն մտաց եռանդուն թռչանքն՝ բաղդին յեղափոխութեամբը աւելի փայլած՝ վստահութիւն կը դիմեն յապաստանարան հոգեոյն . հոգին ալ ամբոստեան երգոց նման՝ ծանր զօրաւոր և վսեմ՝ կը զօրացընէ ամէն ազնուական գրգմունք :

“ Ս եզի հետ կուտոյն , կ'ըսէ հեղինակ մը , մեր Զղերը կը զօրացընէ , զմեզ կը վարժեցընէ . մեր հակառակորդն մեր օգնականն է . այսպէս բարեկամաբար դժուարութեանց հետ կուտին՝ կը ստիպէ զմեզ աղէկ մը ճանչնալու զանոնք , և չի թողուր որ վեր 'ի վերանց նայող մնանք ” : Եւ յիրաւի . ճախորդութիւն ամենէն շուտ և անմոլար վարժապետն է . ինչ որ յաջողութիւնն տարիներով չի կրնար սովորեցընել , ինքն շաբաթուան մէջ կը սովորեցընէ : Ս վ կրնայ ինքզինքն դժբաղդութենէ ազատել . այնչափ կարելի է այս բանս՝ որչափ կարելի է զլոյս կռուել կշառքի մէջ , կամ անցած օրը ետ դարձընել , կամ անհունը չափել , կամ երկնից հաստատութեան մէջ թռչիլ աստեղաց ետեւէն : Ս վ կրնայ փայլակը փայլելէն կտրել , կամ մորիկը իր վրայ փշելէն հեռացընել , կամ ծովուն ալիքները փոթորկի ատեն նաւէն ետ քշել : Ս րեմն պէտք է համբերել անանկ զօրութեան՝ զոր չենք կրնալ վանել . շատ շատ կրցածնիս գէմ կենալն է . բաղդին ալ ամենէն ետքի չարութիւնն՝ զմեզ մեռնելու ստիպելն է .

“ Մահն ալ թէպէտ շուտ գայ թեպէտ ուշ գայ . Միշտ վերջի եկող պիտի ինքն ըլլայ ” :

Տղայութիւնն միշտ մանկութիւն վրայ կը պլլուի , մանկութիւնն՝ պատանեկութեան , պատանեկութիւնն՝ երիտասարդութեան , երիտասարդութիւնն՝ այրուէ , այրութիւնն՝ ծերութեան : Թեթեւապազայ վիճակի մը մէջ այս ամէն հասակներուն մասնաւոր ձիրքերը կարենանք մէկտեղ վայելել . ծերութեան իմաստունը , այրութեան ուժը , երիտասարդութեան շնորհքը , մանկութեան ծաղիկը , տղայութեան անմեղունիւն . . . Բաղդի տաճարն այնպիսի թափանցիկ

աղադրատար քարէ մը շինուած է , որ դռներն և պատուհաններն գոյ եղած ատենն ալ՝ բաւական լոյս կ'ըլլայ . թէ որ չնչել կ'ուզես՝ վեր նայէ , թէ որ եր. ջանիկ ըլլալ կ'ուզես՝ վար նայէ : Թէ որ կ'ուզես խոնարհիլ բաղդատէքու առաքինութիւններդ քեզմէ աւելի առաքիններուն հետ . և եթէ կ'ուզես քու վիճակովդ գոհ ըլլալ , դարձիր նայէ առնոց՝ որ օրերով , ամիսներով , տարիներով կ'աշխատին՝ առանց կտորիկ մ'ալ վարձք ընդունելու :

Արիւններէն աւելի շատ անգամ մենք զմեզ կը խաբէմք . վասն զի մեր ամենէն մեծ շողոքորթներն ալ մենք իսկ եմք : Թերևս աւելի դիւրին է անապատներու մէջ Արուսաղէմ քաղաքը տեսնել , կամ Ֆինլանտիոյ անտառաց մէջ՝ Յունաստանի Ալիկոն լեռը , քան քսան մարդ տեսնել՝ որոնք հասկընան թէ իրենց քաղաքը՝ աւելի իրենց ճարտարութեան և չափաւորութեան պակսութենէն է , քան թէ յաջողութեան պակսութենէն : Աշխարհք կը խաբէ զմեզ՝ կարծել ջընելով թէ ունիմք շատ լաւ ձիւղբեր , և աւելի շատ չար բաներ՝ զոր բնապէս չունիմք :

Արդս ոչ երբեք այնպէս զօրաւոր կ'ըլլայ , և ոչ միտք՝ այնպէս գործունեայ , քան երբոր մեծ յանկարծահաս ու կործանիչ դիպուած մը զինքն գործելու դրդեն . այն ատենն է որ առաքինութիւնն վաճան և պատուար կը դառնայ մարդու բնութեան . այն ատեն կ'իմացնէ մարդուս՝ որ վեհանձնութիւնն է ծայր և կատարելութիւն ամենայն երկրաւոր առաքինութեանց . այն ատեն՝ ամէն մտաւոր զօրութեանց վրայ շնորհք մը սփռելով , մեծութեան՝ գեղեցկութիւն տայ , կրից՝ հանդարտութիւն : Ո՛վ է արդեօք նախանձելին . բարեբաղդն իր մտացածին չարիքներն ունի . տարաբաղդն՝ իր իրական չարիքներն . ասոնցմէ ո՞րն կրել դիւրին է . — շատ աշխատանք չուզեր հասկընալու : Ի՞նչ ըսենք Սե. ծերուն համար . — ով որ կ'ուզէ առանց փորձի հասկընալ ասոնց այլանդակուիլ , անզգայուիլ և կենաց վրայ անվայ.

եւ սէրը՝ թող կարգայ Առկիանոսի Ռեմաւոր ըսուած գրուածքը . “ Սե. ըսածնիս՝ աւելի բարձր պատուանդանի վրայ կեցող մարդիկ են . երբոր հոն տեղէն նայինք՝ իրենք ալ բաւականապէս պզտիկ են . մենք առջի բերան վախով մը կը մօտենանք անոնց և գրեթէ վստահ ըլլալով թէ անոնք ի բնէ գերազոյն բան մը ունին . իսկ երբոր մօտէն նայինք , ինչպէս պզտիկ կը գրտնենք անոնց սահմանը , զրուցուածքը , ինչպէս թեթեւ անոնց գրուածքը , ինչպէս սաստիկ անոնց կրքերը . ինչպէս դժուարաշարժ են ներելու . ինչպէս դիւրաշարժ՝ երեսէ ձգելու . և ինչպէս ծուռ կը նային ուրիշին պատուոյ և յարգանաց վրայ , : . . .

Ուրաբար ծերերն կը գանգրտին թէ ինչ քիչ վայելք ունեցեր են . բայց շատ քիչ պիտի գանգատենին՝ թէ որ կարենային պարզ վայելմունքներու համեմատուլ : Բարակ զգացմունք՝ բարակ վայելմունքներ կը բերեն . թէպէտ այս ալ խոստովանելու է , որ ընտիր և բարակ զգացման տէր եղողն՝ շատ մահաջուցման ալ ենթակայ է : Բայց իմաստութիւնն հանդարտ է . մարդուս ամենէն գերազոյն վիճակն թէ որ կարենայ ձեռք ձգել , է սրտազգայ խաղաղութիւնը և հանդարտ արիւնի . ինչպէս որ ամենէն մեծ երկրաւոր միութեաւ ընկերուէ ցուրտ զօսանաց մէջ՝ հաստատուն և օրինաւոր զգացմունք մը ներքին արժանաւորութիւն : Արեւակայութեան ըմբռնած ամենէն գեղեցիկ բանն է մարդ մը՝ որ հանդարտութեամբ ապրի զրկմանց և խռովութեան մէջ , ինչպէս թէ միտքը դրած ըլլայ՝ որ յաւիտենականութեան համար կ'ապրի :

Արբոր կը տեսնանք ծերը մէկ ոտքը գերեզմանի մէջ դրած , մէկալը ոսկոյ կտորի մը վրայ . — երբոր կը նայինք կը տեսնեմք թէ ինչպէս շուտ անցեր է կենաց եղանակը , և թէ անցելոյն մէկ ժամն ալ չի կրնար դառնալ ապառնոյն վրայ բան մը աւելցնել . — երբոր կը տեսնեմք մանկութիւնն ու գեղեցկութիւնն որ իրենց երախայութեան մէջ

կը հնձուին . — կամ երբոր կը տեսնեմք մենք զմեզ որ ամենէն ետքինն մնացեր էմք մեր բարեկամաց մէջ, յետ տեսնալու անոնց փափագներուն անյաջողութեամբիլ, և անոնց ետքի յոյսը յոչինչ դարձած, ո՛հ, ինչպէս ահաւոր տեսարան մը կ'ընծայեն բնութի և կեանք մեր մտացը: Արբոր չորսկողմերնիս կը նայիմք և կը տեսնանք հպարտութիւն, նախանձն և չարութիւնն՝ որ կը ջանան հասարակաց մարդկան վնաս հասցընել . — երբոր կը տեսնանք թէ որչափ առաքինութիւններ իրենց ծաղկին մէջ կը կտրէ, և ինչպէս վարպետութեամբ կը պատժէ այնպիսի առաքինութիւններ՝ զոր ստիպուած էր գովելու . — երբոր կը տեսնանք թէ ինչպէս դառնութեամբ կ'արհամարհուին զգացմունք և սովալուկ կը թողուին հանձարը . և կը դիտեմք թէ ինչպէս կը զուարճանան ոմանք տեսնալով իրենց ընկեր արարածներն ցաւոց մէջ . — երբոր զասոնք կը տեսնեմք, անշուշտ բաւական իրաւունք կը գտնեմք

խորին մեղամաղձիկ տրտմութեան: Արբոր կանկ կ'առնումք մէկ մեղամաղձիկ և մտածոտ վարքի մը աւերակաց վրայ, որուն մէկ հատիկ օթիտն էր մը տաց անկախութիւն . — երբոր կը տեսնեմք որ մանկութեան գեղեցիկ ծաղիկը՝ տգեղութեամբ, վշտակրութեամբ և հասակով ցամքեր է . երբոր սրտի ելեքտրական թելերը՝ անձնասէր անտարբերութեան մատներուն տակ կը պաղին կը սառնին . — և երբոր փորձն կը սովորեցընէ, թէ հարստութիւն, մեծութիւն և փառք՝ ծերոց դիմաց մէկ գրգռիչ մահուան սոսկում մը կը կանգնեն, փոխանակ նկարելու այն պայծառ կերպարանափոխութիւնը՝ որ իբրեւ մագական գաւազանաւ մը ծերութեան խորշմները կընայ փոխել՝ ծաղկած դէմքի, որուն վրայ երևայ երկնային մանկութիւն մը, — ո՛հ, այն ատեն անշուշտ բաւական իրաւունք կայ խորին մեղամաղձիկ տխրութեան: — Այսպէս այն մեղամաղձիկ մէջ ալ կայ: }ոյս:

ՊԸՔ ԱՆԳՂԱՅԻ .

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Ճանապարհ երիտասարդի:

Երեք են՝ զորս անհնար է ինձ իմանալ, և զորորդն ոչ ճանաչեմ .
 2 հետո Արծուոյ թռուցելոյ, և զճանապարհս Օձի՛ ի վերայ վիմի,
 և զշաւիղս հաւի ընդ ծով գնացելոյ . և զճանապարհս առն երբ
 տասարդի:

ԱՌԱՎՔ ՍՈՂՈՄ .

Հօլաթ և եան լայնասփիւռ խոյախաղաց եւ վըսեմ

Աւառնացեալ սուրանայ վերանայ շէշտ արփաճեմ,
 Արազաջեղ կըռակտուց, լիամագիլ հուրաչեայ .
 Յերկինս յեթերս յարձակի, թողու զոլորտս ի բացեայ .
 Արհամարհեալ ըզլերամբք, դընէ եւ զամպըս նըկունս .
 Պարտասին աչք հետազօտք ըզսլացելոյն ի բարձունս .
 Այա թեւաբախ յառաջէ համառօտեալ ըզսահմանս .
 Առ ոչ բաւեն հետք՝ գըծիլ յարագարագըն խոյանս:
 Արծուի է սուր . ի կարկառըս լերանց բոյն իւր կանգաղ .
 Այբըն զերկնիւք քերելով, և հետքն անհոն եւ խաղաղ: